

ETİK DAVRANMA NİYETİNİN PLANLI DAVRANIŞ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

GIDA MÜHENDİSLERİ ÖRNEĞİ

İrem UZUNSOY

ÇAYCUMA MESLEK YÜKSEKOKULU
GIDA İŞLEME BÖLÜMÜ

Ahmet Ferda ÇAKMAK

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
YÖNETİM VE ORGANİZASYON ABD

NEDEN GIDA MÜHENDİSLİĞİNDE ETİK DAVRANMA NİYETİ?

İŞVEREN

ÜRETİM
MALİYETLERİ

REKABET
ORTAMI

GIDA MÜHENDİSİ

MESLEKİ
İLKELER

VİCDANİ
YÜKÜMLÜLÜK

TÜKETİCİ

ÜRÜN
KALİTESİ

İNSAN SAĞLIĞI

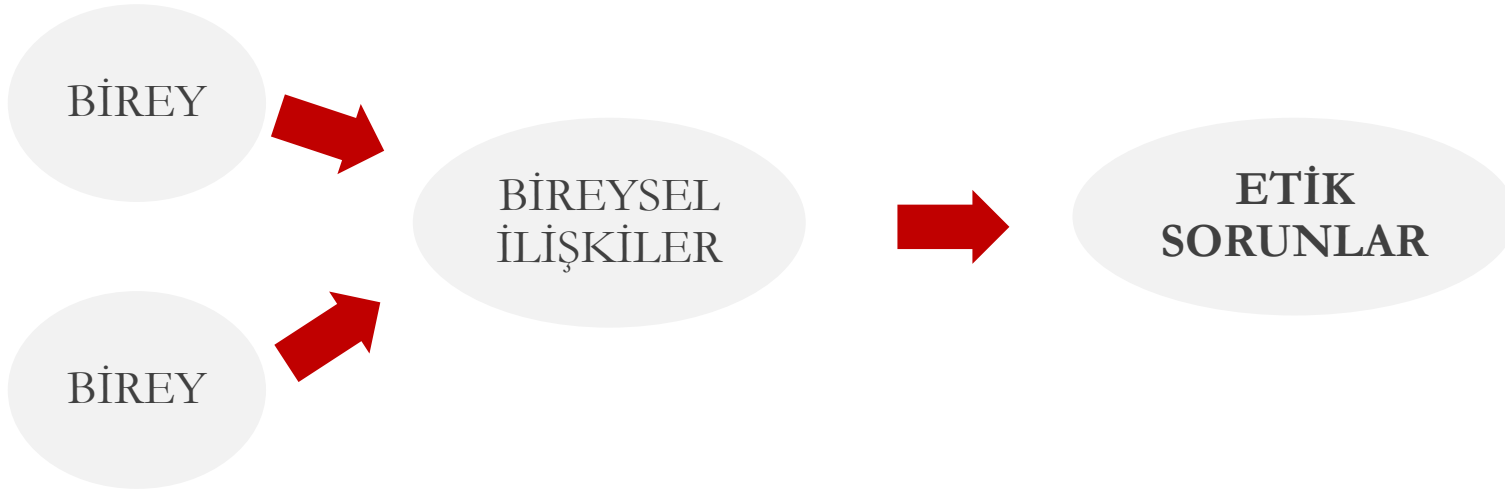
EKONOMİK
ÜRÜN

SUNUM AKIŞI

- Etik ve Etik Davranma Niyeti
- Planlı Davranış Teorisi
- Araştırmanın Amacı, Evreni, Örneklem Seçimi ve Veri Toplamada İzlenen Yöntem
- Araştırmanın Modeli
- Bulgular
- Sonuç
- Gıda Mühendislerinin Etik Algısının Geliştirilmesi İçin Öneriler
- Sonraki Araştırmalar İçin Öneriler

Etik;

- *Ethics* → Yunanca'da *ethos* (karakter, gelenek, görenek)
- *Ethicus* → Latince'de iyinin tercih edilmesi

Etik;

- Bir bireyin sahip olduğu değer, ahlak ve inançlara dayanan eylemlerin gerçekleştirilmesine karar verme süreci
- Davranışları etkileyen ahlaki ilkeler
- Toplumsal yaşamın temeli
- Görelî olmayan ilkeler bütünü

Etik ilkelere örnekler;

- Objektif olmak
- Açık fikirli olmak
- Sorumluluk sahibi olmak
- Akıllı olmak
- Adil olmak
- Nezaket
- Farkındalık
- Dürüstlük
- Saygı
- Çalışkanlık

Etik davranış

Bireylerin karşılıklı etkileşimleri sırasında
birbirlerinin haklarına saygı göstermesi

Etik karar verme sürecinde
etik ilkelere uymak

Etik *dışı* davranış

Bireyin kişisel çıkarları doğrultusunda diğer
bireylerin hedeflerini gerçekleştirmelerine
engel olacak bir davranışta bulunması

- Bir meslek grubuna ait olan bireylerin mesleklerini icra ederken nasıl davranacaklarını belirler
 - Kişisel tercih ve davranışları sınırlandırır
 - Meslektaşlar arası rekabeti düzenler
- Mesleki kuralları ihlal eden bireyleri diğerlerinden ayırır
 - Meslek ideallerini korumaya yönelir

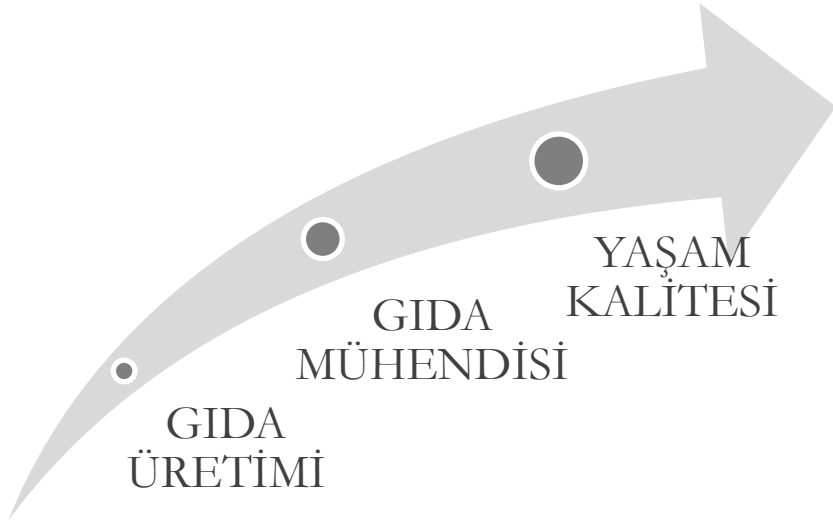
Meslek etiği kodları ile;

- Disiplin ortamı yaratılır
- Denetim ve kontrol mekanizmaları işlevseldir
- Gerekli olduğunda cezai yaptırımlar uygulanır

***GÜÇLÜ
ORGANİZE
SAYGIN***

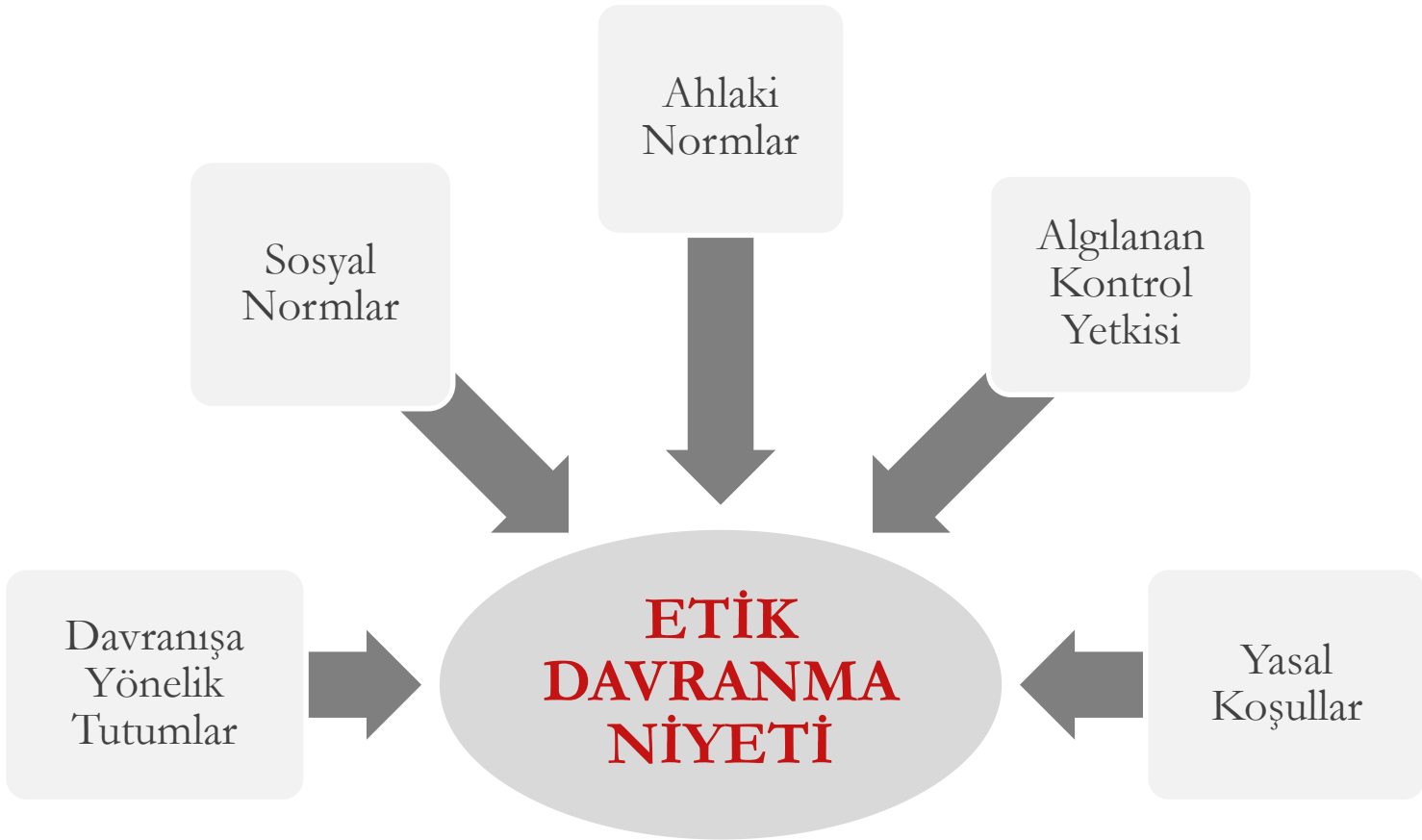
BİR MESLEK GRUBU

Gıda Mühendisliği Meslek Etiği Kodları;

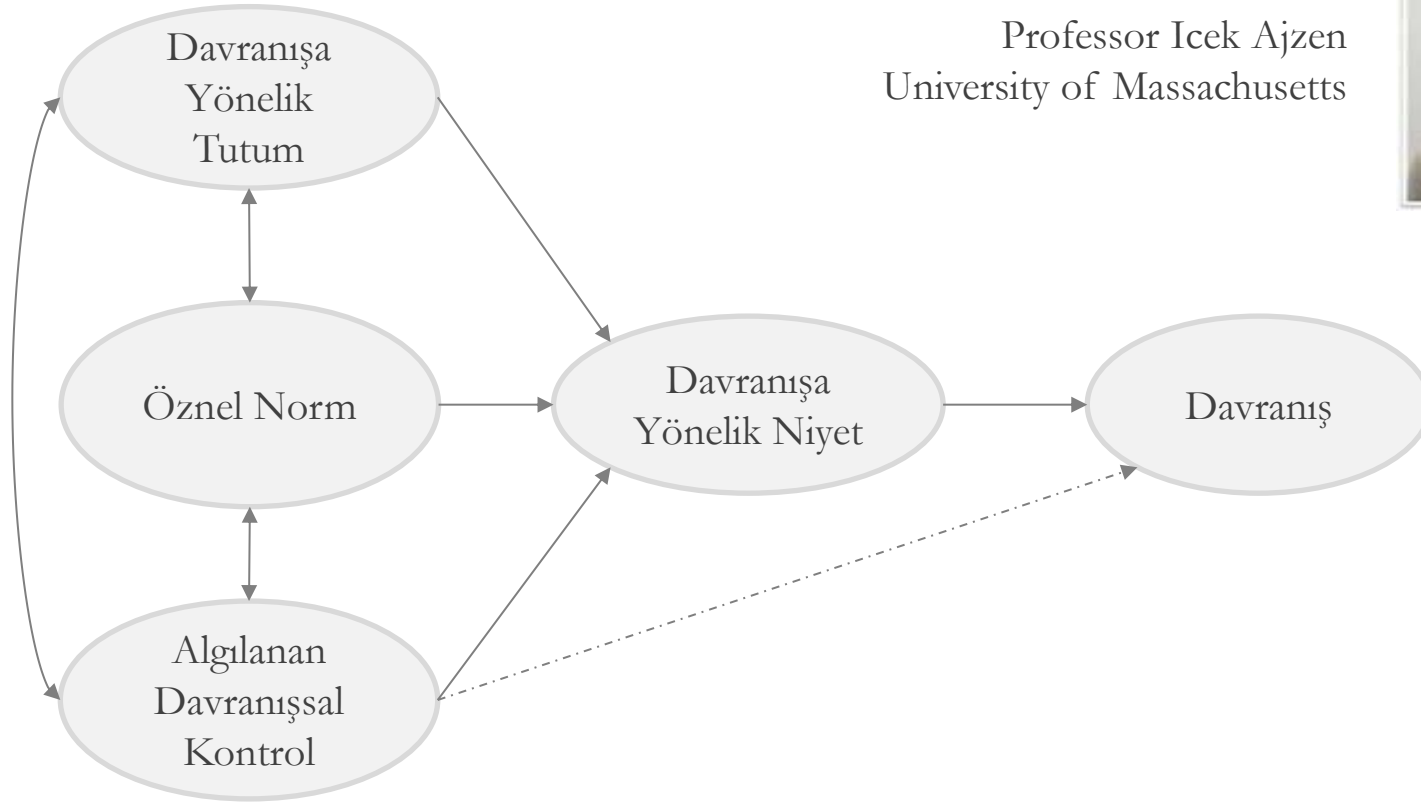
- TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri (2004)
- IFST – Gıda Bilimi ve Teknolojisi Enstitüsü Mesleki Etik Kodları (2009)
- TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Gıda Mühendisliği Koordinasyon Kurulu Toplantısı – Gıda Mühendisinin Mesleki Etik Kılavuzu Çalışmaları (2011-2013)

ETİK DAVRANMA NİYETİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Professor İcek Ajzen
University of Massachusetts

ETİK DAVRANMA NİYETİ VE PLANLI DAVRANIŞ TEORİSİ

Örnek çalışmalar;

- Sınavda kopya çekme
- Atık yönetimi
- Etik açıdan sorgulanabilir tüketici davranışı
- Genetik mühendisliği teknikleri kullanılarak üretilmiş olan gıdaya ve et tüketimine yönelik tutumlarda ahlaki muhakemenin etkisi
- Bilgi gizliliğinin korunması
- Organik gıda satın alma

ARAŞTIRMANIN AMACI, EVRENİ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Amaç;

- Gıda mühendislerinin etik davranma niyetinin değerlendirilmesi
- Oluşturulan model çerçevesinde belirlenmiş olan faktörlerin, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası'na üye olan gıda mühendislerinin etik davranma niyeti üzerinde etkileri olup olmadığının ortaya konulması

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi;

- Araştırmanın evreni \longrightarrow TMMOB Gıda Mühendisleri Odası'na kayıtlı olan tüm gıda mühendisleri (yaklaşık 13.000 üye)
- Örneklem seçimi \longrightarrow Yapılan anket sonucunda **634** geri dönüş

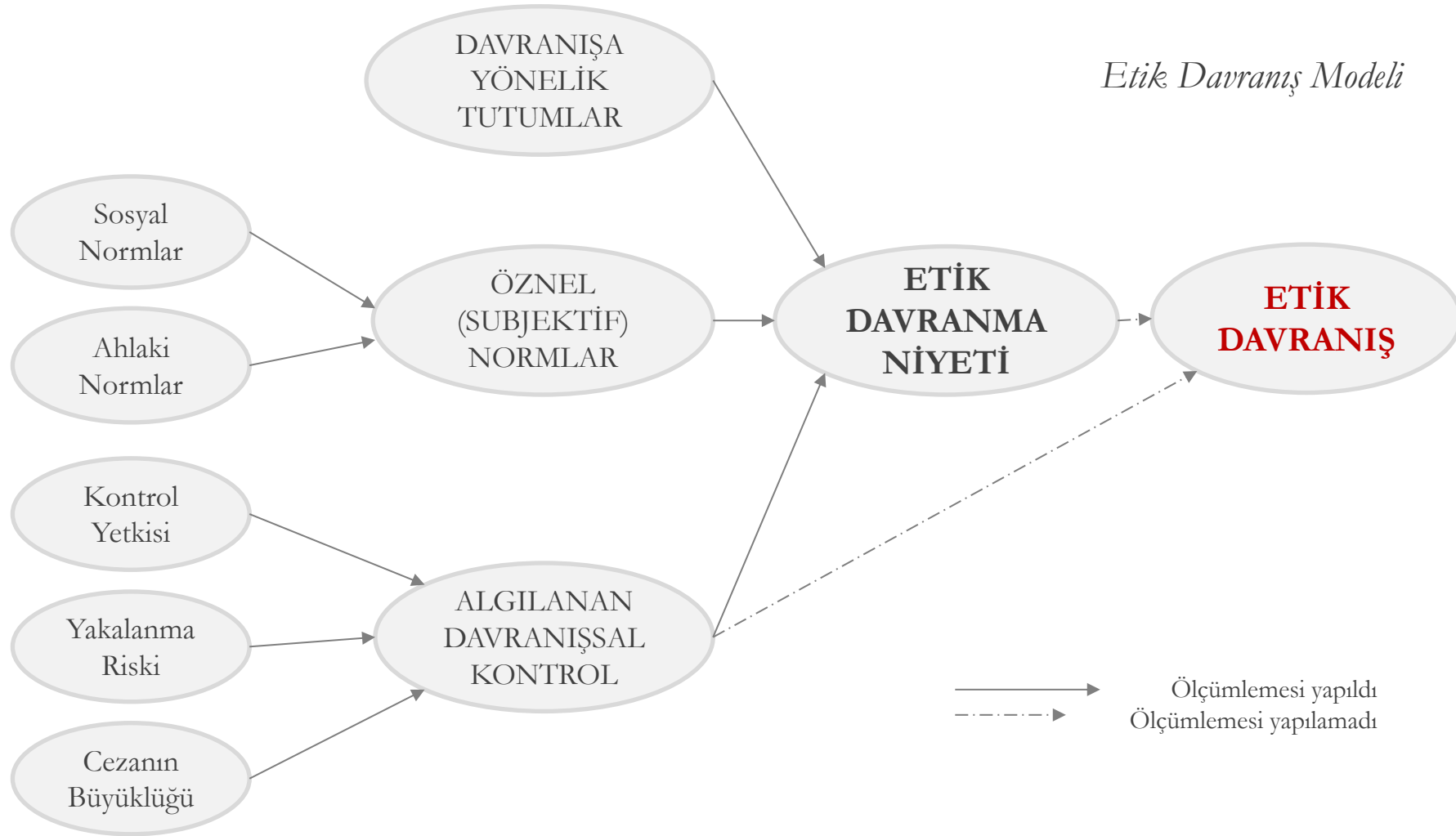
VERİ TOPLAMADA İZLENEN YÖNTEM

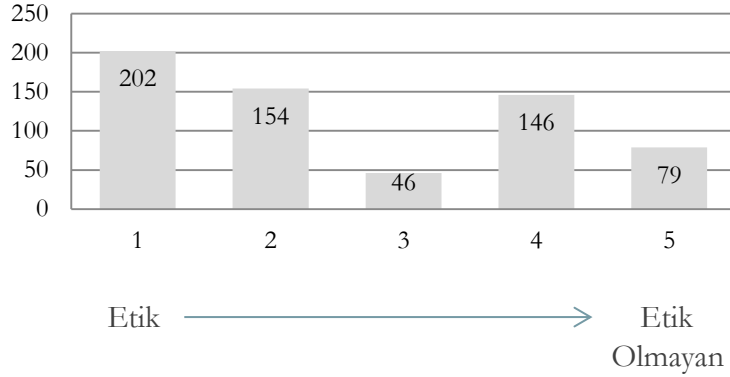
- Anket (senaryo tekniği ile hazırlanmış) —————> Son kullanma tarihi geçmiş olan ürünün kullanılması

Senaryo;

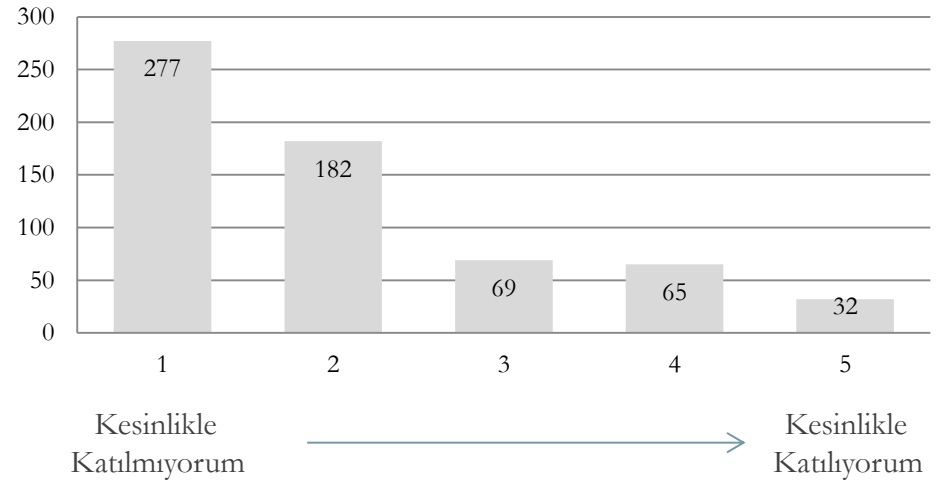
“Gıda mühendisi Bay A, depo sayımı sırasında eski partiden bir miktar kırmızı et ürünü kaldığını fark eder. Son kullanma tarihi bir gün geçmiş olan ancak duyusal olarak herhangi bir bozulma belirtisi göstermeyen bu ürünü, aynı gün yemek üretiminde kullanır. Herhangi bir gıda zehirlenmesi ile karşılaşmaz.”

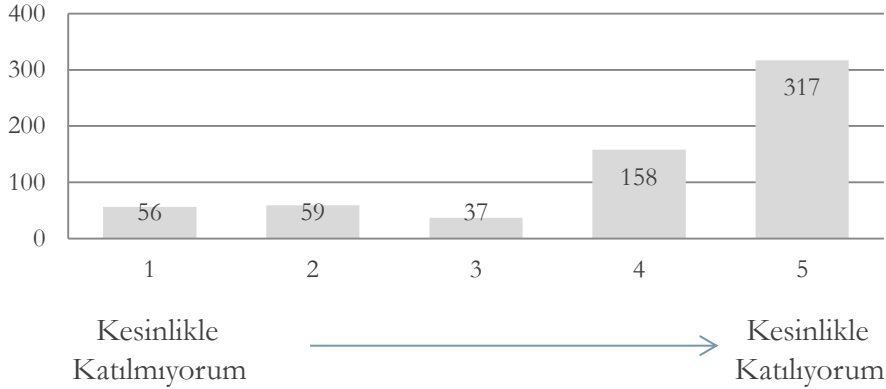
Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürün Kullanımı İçin Genel Görüşler

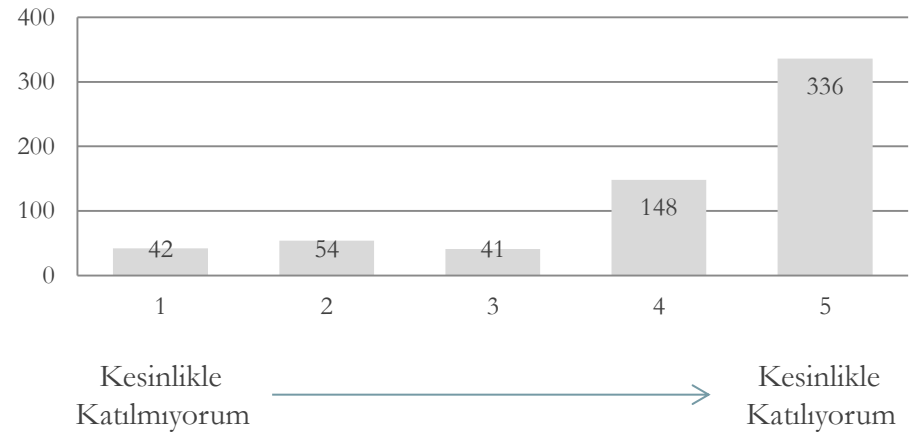
Meslektaşların Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürün Kullanımı Yönündeki Onayları

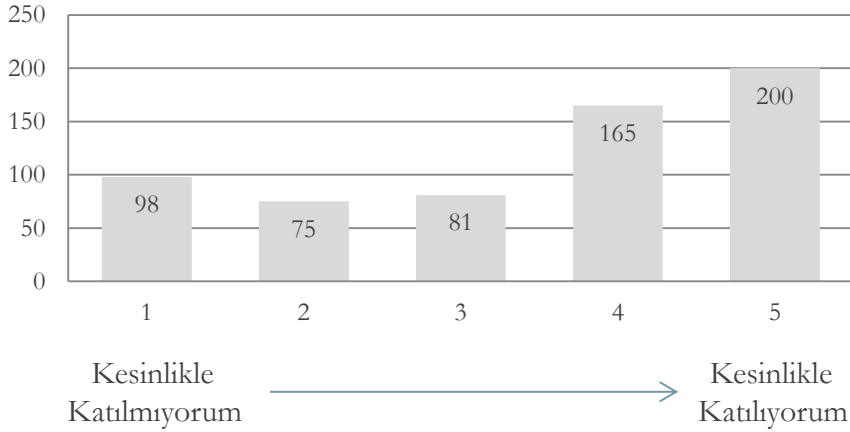
Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürün Kullanımı Fark Edildiğinde Saygınlığın Zarar Görmesi

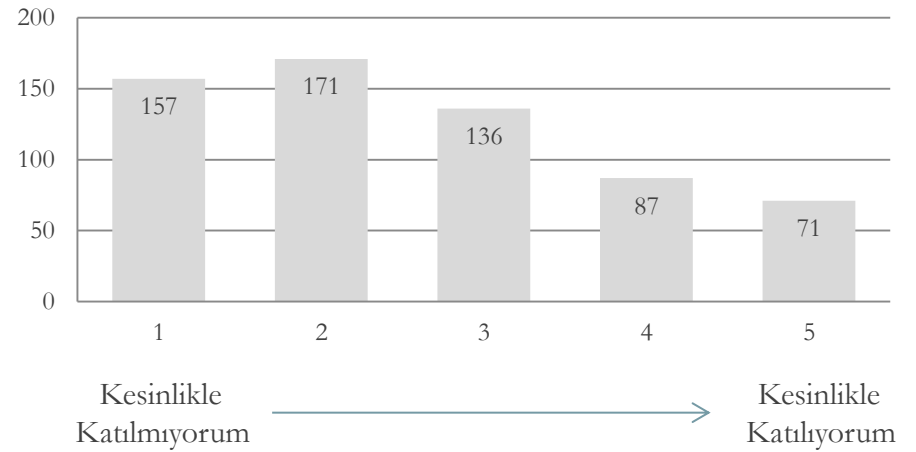
Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürün Kullanımının Kişisel Prensiplerle Çatışması

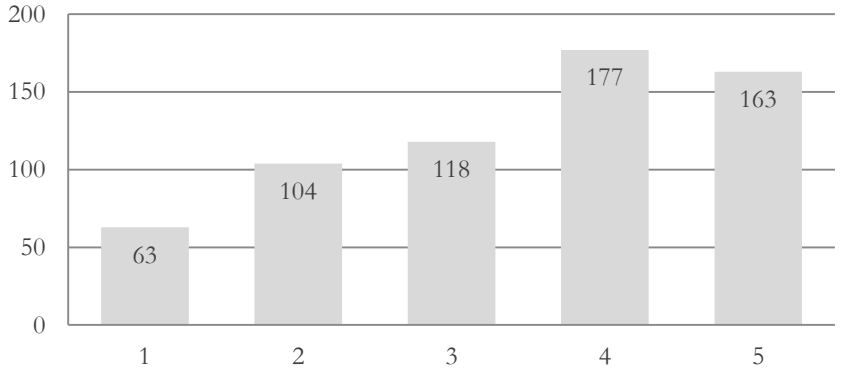
Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürünün Kullanımı İçin Karar Verebilme Yetkisine Sahip Olma

Yakalanma Riski

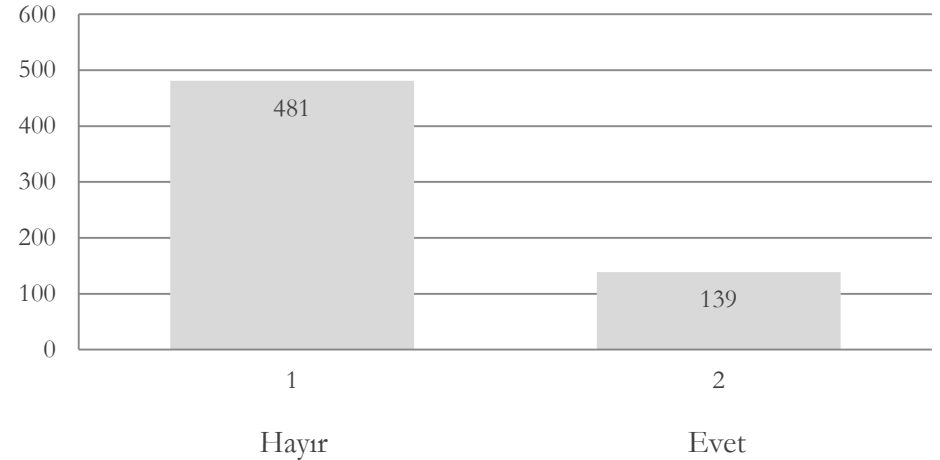

Cezanın Büyüklüğü

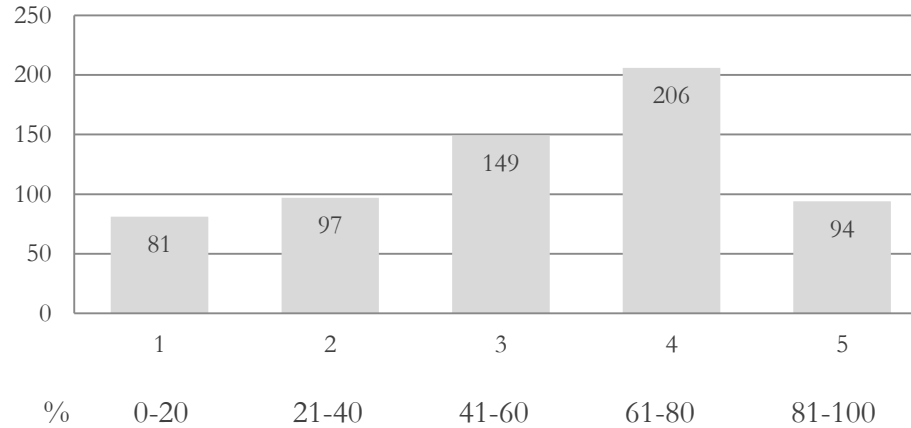

Kesinlikle Katılmıyorum → Kesinlikle Katılıyorum

Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürünün Kullanımı

Diğer Gıda Mühendislerinin Yüzde Kaçı Son Kullanma Tarihi Geçmiş Ürünü Kullanır?

Gıda mühendislerinin yaklaşık % **78**'i son kullanma tarihi geçmiş ürünü *kesinlikle kullanmayacağını* belirtirken, meslektaşlarının son kullanma tarihi geçmiş ürünü kullanmayacağına inanan gıda mühendisleri % **13** ile oldukça **AZDIR**.

BULGULAR

Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 15.0 programı ile **güvenilirlik, temel bileşenler, korelasyon ve regresyon** analizlerine tabi tutularak değerlendirilmiştir.

- Güvenilirlik analizi sonuçları \longrightarrow Kullanılan ölçekler genel anlamda oldukça güvenilirdir
- Temel bileşenler analizi sonuçları \longrightarrow Araştırmanın sonuçları güvenilirdir ve veri setine daha ayrıntılı istatistiksel analizler yapılabilir

- Korelasyon analizi sonuçları;

		Korelasyonlar					
		Etik Davranma	Davranışa	Ahlaki	Sosyal	Yasal	Kontrol
		Niyeti	Yönelik Tutumlar	Normlar	Normlar	Koşullar	Yetkisi
Etik	Pearson Korelasyonu	1	0,527**	0,290**	0,134**	0,108**	0,074*
Davranma	Sig. (2-yönlü)		0,000	0,000	0,001	0,007	0,063
Niyeti	N	634	634	634	634	634	634
	* Korelasyon 0.1 seviyesinde anlamlıdır (2-yönlü).						
	** Korelasyon 0.01 seviyesinde anlamlıdır (2-yönlü).						

- Çoklu regresyon analizi sonuçları;

Bağımlı Değişken: Etik Davranma Niyeti			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	t İstatistiği	Olasılık
Sabit	4,241	131,564	0,000
Davranışa Yönelik Tutumlar	0,549	17,012	0,000
Ahlaki Normlar	0,301	9,340	0,000
Sosyal Normlar	0,140	4,331	0,000
Yasal Koşullar	0,112	3,464	0,001
Kontrol Yetkisi	0,077	2,386	0,018
F İstatistiği	82,648	R ²	0,397
p Değeri	0,050	Düzeltilmiş R ²	0,392

GIDA MÜHENDİSLERİNİN ETİK ALGISININ GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ÖNERİLER

- Meslek etiği eğitimi
- Etik bilincinin geliştirilmesi
- Etik iklimin ve örgütsel etik kültürün oluşturulması
- Gıda mühendislerinin yetkilerinin artırılması
- Gıda mühendislerinin bağımsız denetmenler olması
- Gıda mühendisliği etik kodlarının uygulanması

SONRAKİ ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER

- Farklı unsurların modele dahil edilmesi
- Etik kodların etik davranma niyetine etkisinin araştırılması
- Davranışın da gözlemlenmesi ile sonuçların doğrulanması
- Farklı bir davranış ve senaryo kullanılması
- Etik dışı davranışın sonuçlarının da verilmesi ile algılanan davranışsal kontrol unsurunun etkisindeki değişimlerin gözlenmesi
- Oda üyesi olmayan gıda mühendislerine de anket uygulanması

SUNUMDA YARARLANILAN GÖRSELLER

- <http://www.wallpaperswala.com/respect/> (Erişim Tarihi: 18.10.2013)
- http://www.123rf.com/photo_8973257_architect-and-engineer-looking-at-plan-on-construction-site.html (Erişim Tarihi: 19.10.2013)
- <http://www.yesilgazete.org/blog/2012/07/27/gida-muhendisleri-size-biz-lazim/> (Erişim Tarihi: 19.10.2013)
- <http://spothaber.com/egitim/kpss-2013-ogretmen-atamaları-tarihi-belli-oldu-hangi-branstan-kac-ogretmen-atanacak-nabi-avci-meb-36599.html> (Erişim Tarihi: 19.10.2013)
- <http://cobid.wordpress.com/2011/04/01/sizden-sectiklerimiz-doktor-bayanlar/> (Erişim Tarihi: 27.10.2013)
- Ajzen, Icek (1991); “The Theory of Planned Behavior,” Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 182.
- <http://www.hbacademy.org.uk/Specialist.aspx?name=ajzen> (Erişim Tarihi: 19.10.2013)

TEŞEKKÜR EDERİM...